

DOĞU AKDENİZ-HAZAR DENİZİ-KARADENİZ HATTINDA ENERJİ JEOPOLİTİĞİ: GÜNEY GAZ KORİDORU VE TÜRK AKIM

Daha da ötesinde devletlerin enerjiye olan ihtiyaç ve bağımlılığı, küresel sistemde nasıl bir politika izleyeceğine ilişkin önemli ipuçları vermektedir.

Küresel enerji arzının önemli aktörlerine komşu olan ve bu enerjinin tüketicilere en az maliyetle kesintisiz ulaştırılmasını sağlayacak jeostratejik ve jeoekonomik güzergâhta bulunan Türkiye, enerji jeopolitiğinin en önemli aktörlerinden biri haline gelmiştir.

Doç. Dr. Güngör Şahin

Türkiye'nin yakın çevresinde meydana gelen çatışmalar enerji arzının uluslararası pazarlara ulaşması için bazı riskler ve fırsatları birlikte sunmaktadır. Türkiye, Arap coğrafyasında 2010 yılının Aralık ayında Tunus'ta başlayan isyan dalgası ile yakın çevresindeki İslâm coğrafyasında köklü değişikliklerin olduğu bir döneme girmiştir. Arap Baharı adı verilen bu halk hareketlerinin 2011 yılı Mart ayından itibaren Suriye'ye sıçramasıyla teröristlere karşı meşru müdafaa, insan güvenliği ve koruma sorumluluğu kapsamında Suriye sınırında güvenli bölgeler oluşturmak amacıyla harekâtlar icra etmiştir. Türkiye'nin gerçekleştirdiği bu harekâtlar, küresel aktörlerin bölgesel çıkarları ve destekledikleri PKK/PYD/YPG terör örgütlerine yöneldiğinde Doğu Akdeniz enerji kaynaklarının Avrupa ve uluslararası pazarlara ulaştırılması için Türkiye dışında alternatif güzergâhlar gündeme gelmektedir.

İsrail'in ise Doğu Akdeniz bölgesinde dokuz adet keşfedilmiş sahasından Tamar, 2013 senesinde üretime başlamış ve sahada 280 milyar metreküp doğal gaz rezervi bulunduğu tahmin edilmektedir. Yine İsrail'in Leviathan sahası 509,7 milyar metreküp doğal gaz rezervine sahip olup, 2019 senesinde bu sahada üretime başlanmıştır. Doğu Akdeniz'de GKRY'ye ait Afrodit sahası,

2017 senesinde üretime başlamış ve bu sahada 198,2 milyar metreküp doğal gaz rezervi olduğu öngörülmektedir. Mısır'ın sahip olduğu Zohr sahası ise 850 milyar metreküp doğal gaz rezervine sahiptir ve bu sahada 2017'de üretime başlanmıştır. Filistin topraklarındaki Gazze Marin sahasında 2017'de üretime başlanmıştır ve 28,3 milyar metreküp doğal gaz rezervine sahiptir. Nil Delta Havzası'nda yaklaşık 6,3 trilyon metreküp doğal gaz, 6 milyar varil sıvı doğal gaz ve 1,8 milyar varil petrol rezervi olduğu, Kıbrıs adası yakınlarında da 8 milyar varil petrol rezervi olduğu tahmin edilmektedir.

GÜNEY GAZ KORİDORU

Avrupa Birliği (AB) ülkeleri, dünyadaki petrol tüketiminin yüzde 13,4'ünü, dünya doğal gaz tüketiminin ise yüzde 11,4'ü AB ülkelerince yapılmaktadır. Doğal gaz ve petrol açısından dış ülkelere bağımlı durumda bulunması AB bakımından enerji arz güvenliği hususunda bir tehdit unsuru meydana getirdiğinden, AB ülkelerince ortak enerji politikaları geliştirilmeye çalışılmaktadır. AB, Doğu Akdeniz'deki doğal gaz ve petrol rezervlerinden faydalanması sayesinde enerji konusunda Rusya'ya olan bağımlılığını azaltabilecektir.

2019 yılının Ocak ayında Mısır'ın başkenti olan Kahire'de, Akdeniz'e kıyısı bulunan yedi ülkenin (Yunanistan, GKRY, Mısır, İtalya, İsrail, Ürdün, Filistin) katılımıyla "Doğu Akdeniz Gaz Forumu" gerçekleştirilmiştir. Bu foruma Türkiye ile KKTC'nin yanı sıra Suriye, Lübnan, Libya gibi ülkeler davet edilmemiştir. Doğu Akdeniz bölgesindeki hidrokarbon kaynaklarının paylaşılması konusundaki işbirliklerin oluşması bağlamında 16 Ocak 2020 tarihinde forum uluslararası bir kimlik kazanmıştır ve Fransa foruma üye yapılırken, ABD ve AB ise gözlemci üye olarak foruma davet edilmiştir.

2 Ocak 2020 tarihinde İsrail, Yunanistan ve GKRY arasında Doğu Akdeniz (EastMed) Boru Hattı Projesi imzalanmıştır. Proje, Kıbrıs ve Girit adalarının üzerinden Doğu Akdeniz'deki doğal gazın Yunanistan üzerinden İtalya'ya ve oradan diğer Avrupa ülkelerine ulaştırılması öngörülmektedir. Yapımının 7 sene süreceği tahmine dilen boru hattının

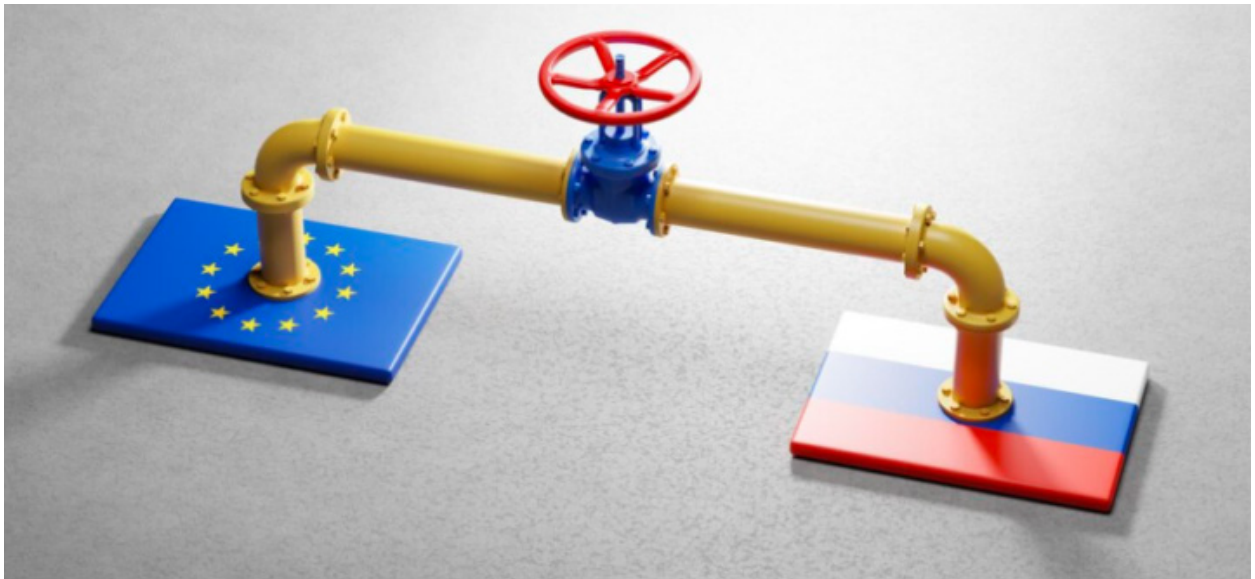
uzunluğunun 1.900 km., derinliğinin 3 km. olması planlanmaktadır. Boru hattı sayesinde senede 10 milyar m³ doğal gazın taşınması hedeflenmektedir. Fakat Doğu Akdeniz'deki gazın Avrupa'ya taşınmasını amaçlayıp Türkiye'yi baypas eden EastMed projesi, ABD'nin desteğini çekmesiyle rafa kaldırıldı. Bu durum Güney Gaz Koridoru'nu tekrar alternatifsiz olarak öne çıkardı ve Türkiye'nin enerji jeopolitiğindeki rolünü ve önemini artırdı.

Güney Gaz Koridoru projesinin amacı, Hazar Denizindeki gaz kaynaklarının Avrupa'daki pazarlara ulaştırılması yoluyla Avrupa enerji arzının artırılması ve çeşitlendirilmesidir. Güney Gaz Koridoru kapsamında

dört proje yer almaktadır:

- (i) Şah Deniz doğal gaz kondens sahasının işletilmesi ("SD1" projesi) ve tam saha geliştirilmesi ("SD2" projesi),
- (ii) Güney Kafkasya Boru Hattının ("SCP"

"Doğu Akdeniz'deki gazın Avrupa'ya taşınmasını amaçlayıp Türkiye'yi baypas eden EastMed projesi, ABD'nin desteğini çekmesiyle rafa kaldırıldı. Bu durum Güney Gaz Koridoru'nu tekrar alternatifsiz olarak öne çıkardı ve Türkiye'nin enerji jeopolitiğindeki rolünü ve önemini artırdı."

projesi) ve ilerleme projesinin (“SCPX” projesi) işletilmesi,

(iii) Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı (“TANAP” projesi) projesinin yapımı ve işletilmesi ve

(iv) Trans-Adriyatik Boru Hattı (“TAP” projesi) projesinin yapımı ve işletilmesi

(SD2, SCPX, TANAP ve TAP birlikte “Projeler” olarak anılmaktadır).

Projelerin öngörülen yatırım maliyeti yaklaşık olarak 40 milyar ABD dolarıdır. SD2 projesi tamamlandıktan sonra, SD1 projesi kapsamında hâlihazırda üretilen yıllık 10,9 milyar m³ (maksimum üretim kapasitesi) doğal gaza ilave yıllık 16 milyar m³ katkıda bulunacaktır. Yeni inşa edilen SCPX, TANAP ve TAP boru hatlarının toplam uzunluğu 3.200 kilometreden fazladır. Bu hat Doğu Akdeniz gazının Avrupa'ya ulaştırılması için jeostratejik ve jeoekonomik öneme sahip

olduğundan Türkiye'nin jeopolitik önemini artırmaktadır.

27 Eylül 2020-10 Kasım 2020 tarihleri arasında Dağlık Karabağ'da Azerbaycan ile Ermenistan arasında 44 günlük İkinci Karabağ Savaşı yaşanmış ve Azerbaycan işgal altındaki topraklarını kurtarmıştır. Bu savaşın, Güney Gaz Koridoru üzerinden gaz tedarikine olumsuz etkisi olmamasına rağmen enerji arzının bir anda tehdit altına girebileceğini göstermesi açısından önemlidir. Türkiye, çevresindeki istikrarsız durumda enerjinin bir iş birliği ve barış aracı olarak kullanılması için üretici ve tüketici arasında bir köprü görevi yapmaktadır.

TÜRK AKIM

2014 yılında Rusya-Ukrayna arasında başlayan gerilim, 20 Şubat 2014 tarihinde Kırım'ın ele geçirilmesi, Nisan 2014'ten itibaren Doğu Ukrayna'daki (Donbass) Donetsk ve Luhansk

bölgelerindeki çatışmalar ve 24 Şubat 2022 tarihinde Rusya'nın konvansiyonel harekâtı ile yeni bir sürece evirilmiştir. Rusya-Ukrayna Savaşı sebebiyle AB tarafından Baltık Denizi bölgesindeki Kuzey Akım 2 Doğalgaz Boru Hattı onay sürecini durdurması ve halen Avrupa'ya gaz tedarik eden Kuzey Akım 1'de yaşanan sızıntılar, Karadeniz'deki Türk Akım Doğalgaz Boru Hattı'nın önemini artırmaktadır.

Türk Akım, Rusya'daki dev doğalgaz rezervlerini doğrudan Türkiye'nin doğalgaz dağıtım şebekesine bağlayarak Türkiye, güney ve güneydoğu Avrupa için güvenilir bir enerji kaynağı yaratıyor. Boru hattı sisteminin deniz kesimi, Karadeniz'den birbirine paralel ilerleyen iki hattan oluşuyor. Boru hatları, Rusya kıyısından başlayıp Trakya'da Türkiye kıyısına çıkıyor. Türkiye'deki alım terminalinden sonra, karadaki iki yeraltı boru hattından biri Türkiye'nin mevcut doğalgaz şebekesine bağlanıyor. Diğer boru hattı ise güney ve güneydoğu Avrupa'ya gaz tedarik etmek üzere Türkiye-Bulgaristan sınırına uzanıyor.

İki kilometreyi aşan derinlikte inşa edilen 81 santimetre çapındaki ilk boru hattı sistemi olan Türk Akım, sektörün teknik sınırlarını daha da ileriye taşıyor. Türk Akım Projesi, Türkiye ve Avrupa'ya yönelik enerji tedarikinin güvenilirliğini sağlamanın yanı sıra, aktardığı kaynaklarla Türkiye'nin kalkınmasına katkıda bulunuyor. Türk Akım yerel toplumsal yatırımlar gerçekleştirmeye de özen gösteriyor. Türk Akım, Türkiye ve Avrupa'yı Rusya'nın doğalgaz rezervlerine doğrudan bağlayarak yıllık 31,5 milyar metreküp doğalgaz taşıma kapasitesiyle enerji arz güvenliği için kilit bir çözüm oluşturuyor.

Özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'nın etkisiyle Kuzey Akım 1 ve 2 için uygulanan siyasi kararlar ve güvenlik sorunları, gaz ihtiyacını karşılamak isteyen Avrupa devletlerini Türk Akım'a yönlendirebilir. Bu durum, Tahıl Koridoru Antlaşması'nda oynadığı arabulucu rol ile dünyanın takdirini kazanan Türkiye'nin jeopolitik öneminin tekrar ve daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir.

SONUÇ

Türkiye, Doğu Akdeniz-Hazar Denizi-Karadeniz hilâlinin ortasında enerji kaynaklarının üreticiden tüketici ülkelere ulaştırılmasını sağlayan en önemli ülkedir. Türkiye'nin önemi, jeostratejik ve jeoekonomik konumundan kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin mevcut özellikleri onu enerji jeopolitiğinin önemli bir oyuncusu haline getirmektedir. Türkiye'nin çevresinde meydana gelen kriz ve çatışmalar, küresel aktörlerin bu bölgelerdeki çıkarları, zaman zaman Türkiye ile küresel aktörler arasında diplomatik sorunlara sebep olsa da enerji jeopolitiğindeki önemini ortadan kaldırmamaktadır.

Bu kapsamda; Doğu Akdeniz'de İsrail, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Mısır'dan başlayarak Suriye, Irak, İran, Azerbaycan ve Rusya'ya uzanan enerji kaynakları zengini ülkelerin küresel pazarlara ulaşmasının ucuz ve güvenli yolu Türkiye'den geçmektedir. Arap Baharı, 2020 Dağlık Karabağ Savaşı, 2022 Rusya-Ukrayna Savaşı gibi küresel aktörlerin çıkarlarının bulunduğu istikrarsızlıkları çevresinde yaşayan Türkiye, Doğu Akdeniz-Hazar Denizi-Karadeniz hilâlinin ortasında öneminin ve kapasitesinin farkında olarak jeopolitik gücünü artırmakta, enerjinin iş birliği ve barış için kullanılmasına aracılık etmektedir.